

УДК 378.147: 371.3: 376.112.4

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

І.Б. Кузава

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
вул. Винниченка, 30, Луцьк, Україна, 43000*

У роботі здійснено дослідження теоретичних аспектів технології підготовки майбутніх вихователів до інклюзивної освіти дітей дошкільного віку. Проаналізовано навчальну програму, за якою здійснюється підготовка майбутніх вихователів до інклюзивної освіти дошкільників. Зроблено висновок щодо узагальнення практичного досвіду упровадження технології підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до інклюзивної освіти.

Ключові слова: технологія, майбутні вихователі, діти дошкільного віку, інклюзивна освіта, технологія підготовки до інклюзивного навчання.

A TECHNOLOGY OF FUTURE EDUCATORS FOR INCLUSIVE EDUCATION OF PRESCHOOL AGE CHILDREN

I.B. Kuzava

*doctor of pedagogical sciences, assistant professor of pedagogy,
Eastern European National University Ukrainian
st. Vinnichenko, 30, Lutsk, Ukraine, 43000*

In work carried research the theoretical aspects of technology for future educators for inclusive education of preschool children. Analyzed the curriculum at which are trained future teachers to inclusive education of preschool children. The

conclusion is made regarding generalization of practical experience of introduction of technology for teachers of preschool educational institutions to inclusive education.

Keywords: technology, future educators, preschool children, inclusive education, technology training for inclusive learning.

Вступ. В останні роки проблема інклюзивної освіти знаходиться в центрі уваги науковців та практиків. Зокрема, вагомий внесок у дослідження різних її аспектів зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н.Л. Белопольська, Віт.І. Бондар, Л.В. Будяк, Є.Є. Дмитрієва, А.А. Колупаєва, І.Б. Кузава, Н.М. Назарова, Т.В. Сак, В.М. Синьов, Т.О. Соловйова, Є.А. Стребелева, Н.Д. Шматко, Л.М. Шипіцина та інші. Зокрема, у своїх дослідженнях *інклюзивну освіту дітей дошкільного віку із особливостями психофізичного розвитку* визначаємо як процес забезпечення рівних прав на одержання освітніх послуг дошкільниками із різним рівнем психофізичного розвитку за місцем проживання у сприятливих умовах загальноосвітнього дошкільного навчального закладу (організаційне, матеріально-технічне, програмно-методичне, кадрове забезпечення навчально-виховного процесу тощо) [3, С. 135].

Сучасними підходами до проблеми професійної підготовки кадрів дошкільної освіти для системи інклюзії опікуються Г.В. Беленька, С.П. Миронова, М.К.Шеремет, Д.І.Шульженко та ін. Однак, при безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми підготовки майбутнього вихователя до інклюзивної освіти дітей дошкільного віку є недостатньою, оскільки вимагає обґрунтування певної *технології її реалізації*. Зокрема, проведений аналіз дошкільної практики засвідчив про потребу освітньої практики у підготовці компетентних фахівців з дошкільної освіти, здатних до надання допомоги вихованцям із особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти.

Постановка проблеми. Наявність ефективної системи підготовки кадрів, що відповідає б сучасним кваліфікаційним вимогам, є обов'язковою умовою економічної стабільності суспільства. Адже інклюзія охоплює глибокі соціальні аспекти діяльності навчально-виховного закладу, зокрема, створення морального, матеріального та корекційно-розвивального середовища, адаптованого до освітніх потреб кожної дитини, командна робота, співпраця з батьками тощо. Тобто, означений процес породжує проблему підготовки фахівців, здатних працювати з різними категоріями дітей.

Мета статті – схарактеризувати сутність технології підготовки майбутніх вихователів до інклюзивного навчання дітей дошкільного віку.

Результати. Досвід інших країн переконливо доводить, що ефективними шляхами такої підготовки є курси підвищення кваліфікації, теоретичні та практичні семінари. Важливу роль для зміни стереотипів та професійної педагогічної позиції в інклюзивному просторі відіграють тренінги, міждисциплінарні консилиуми, майстер-класи тощо. Вихователі дошкільних навчальних закладів, які працюють в умовах інклюзивної освіти, повинні володіти відповідними предметними, психолого-педагогічними та методичними знаннями, уміннями та навичками з корекційної педагогіки і психології, що забезпечать можливості кваліфікованого навчання та виховання дітей із різним рівнем психофізичного розвитку. Зокрема, вихователі мають передусім формувати позитивне ставлення здорових вихованців до їхніх однолітків, які потребують корекції психофізичного розвитку, емпатію, прийоми адекватної взаємодії. Принагідно зауважимо, що вихователі, які працюватимуть в умовах інклюзії, повинні бути морально готовими до спільного навчання дітей із різним рівнем психофізичного розвитку. Тому важливим аспектом в означеному контексті є обґрунтування конкретної технології підготовки майбутніх вихователів, які працюватимуть в умовах інклюзивного навчання, як закономірного етапу розвитку національної системи освіти.

У світлі цього важливо відзначити, що в наукових джерелах під поняттям «технологія» (з грецьк. *techno* – мистецтво, майстерність, *logos* – наука) розуміється сукупність і послідовність методів та процесів перетворення вихідних матеріалів, що дозволяють отримати продукцію із заданими *параметрами* :

- 1) концептуальність, яка означає, що кожна технологія спирається на певну наукову концепцію;
- 2) системність, головними складовими якої є логіка процесу та його цілісність;
- 3) керованість – передбачає діагностику навчально-виховного процесу;
- 4) ефективність результатів;
- 5) відтворюваність, тобто здатність до застосування з іншими суб'єктами [5, С.16].

На основі врахування різних точок зору науковців з окресленого питання (В. П. Безпалько, Г. М. Коджаспірова, М.М. Левіна, Г. К. Селевко та ін.) *технологія підготовки майбутніх вихователів* визначається у даній статті як система методів (способів і шляхів) і дій, послідовність виконання яких спрямована на вирішення завдань навчання, виховання та розвитку особистості не лише дошкільників психофізичними порушеннями, але й їх здорових однолітків.

Означений процес спирається на скоординовану міждисциплінарну взаємодію суб'єктів означеного процесу, що забезпечує сприятливі умови для їх особистісного та професійного розвитку:

- 1) знання етапів та закономірностей нормативного онтогенезу у різні вікові періоди;
- 2) розуміння специфіки психічного та фізичного розвитку вихованців з опорою на знання причин та механізмів його виникнення;
- 3) урахування індивідуальних особливостей вихованців із різним рівнем психофізичного розвитку;

4) знання особливостей взаємодії між дошкільниками із психофізичними порушеннями та їх здоровими однолітками.

У сучасних умовах підготовки кадрів значна увага надається з боку вищої школи. Зокрема, в навчальні плани вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, які готують фахівців за напрямом „Дошкільна освіта”, уведені дисципліни „Основи дефектології та логопедії”, „Основи корекційної педагогіки”, „Основи інклюзивної освіти”, що забезпечують професійну готовність до інклюзивної освіти, сприяючи розумінню різних рівнів готовності дітей до спільної взаємодії.

Водночас у навчальних програмах цих дисциплін бракує практико-методичного матеріалу, що охоплював би конкретику роботи вихователя дошкільного навчального закладу з вихованцями, які потребують корекції психофізичного розвитку. Відтак постає необхідність скоригувати зміст цих дисциплін та розширити його, що ми пропонуємо зробити за рахунок варіативної частини навчального плану.

Зокрема, у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки у процес професійної підготовки майбутніх вихователів у галузі дошкільної освіти на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” уведено навчальну дисципліну „Основи інклюзивної освіти дошкільників”, що є логічним продовженням змісту дисципліни „Основи інклюзивної освіти”. *Метою його вивчення є засвоєння філософських, нормативно-правових та організаційних основ інклюзивної освіти дітей дошкільного віку із різним рівнем психофізичного розвитку.*

Основними завданнями означеної дисципліни визначено: систематизацію знань студентів щодо основних положень інклюзивної освіти; формування у студентів уявлень про побудову стратегій взаємодії з батьками вихованців та спеціалістами; формування уявлень щодо професійно важливих властивостей особистості вихователя.

У контексті дослідження зазначимо, що з метою реалізації інклюзивної освіти майбутні фахівці повинні *вміти*:

- здійснювати моніторинг індивідуальних досягнень вихованців із порушеннями психофізичного розвитку та адекватно оцінювати причини, якими спричинено ці порушення;

- своєчасно виявляти відхилення у розвитку вихованців та під керівництвом корекційного педагога брати участь у здійсненні правильного психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку;

- здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до вихованців даної категорії;

- формувати готовність здорових дошкільників до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку;

- проводити роботу з батьками щодо надання їм правильної інформації про дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку [4, С. 4].

Навчальна дисципліна включає три модулі. У межах першого модуля визначено два змістові модулі.

У першому змістовому модулі *“Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади інклюзивної освіти дітей дошкільного віку”* викладено питання, що є її теоретичною основою. Концептуальні засади процесу інклюзії в умовах дошкільної освіти, загальна характеристика моделей інклюзивної освіти, її законодавче і нормативно-правове забезпечення та інші розкривають державну політику в справі інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку.

У другому змістовому модулі розкривається *“Сучасна практика організації інклюзивної освіти в умовах дошкільного виховання України”*, зокрема, умови та особливості її реалізації у вітчизняній системі дошкільної освіти, а також її вплив на корекцію психофізичного розвитку дітей дошкільного віку.

Головна спрямованість другого модуля (навчальний проект) полягає у формуванні творчого розуміння і розв’язання проблем університетської освіти.

Третій модуль передбачає здійснення контролю з кожного змістового модуля з метою з'ясування рівня засвоєння студентами змісту конкретного модуля.

Висновки. Таким чином, після опанування навчальної дисципліни „Основи інклюзивної освіти дошкільників” майбутній вихователь має засвоїти такі *знання*: особливості спілкування з різними категоріями дошкільників із особливостями психофізичного розвитку; принципи командної роботи; сутність та завдання корекційно-розвиткової роботи та основи диференційованого викладання тощо та оволодіти *уміннями*: ефективно взаємодіяти з іншими педагогами, спеціалістами, батьками дітей з особливими освітніми потребами; створювати індивідуальні навчальні програми для дітей з особливостями психофізичного розвитку на основі діагностики їхніх потреб; здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання.

Перспективи подальших розробок з даної теми вбачаємо в узагальненні практичного досвіду упровадження технології підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до інклюзивної освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Бєленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г.В. Бєленька. – К. : Світоч, 2006. – 304 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии [Текст] / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія та методика. Монографія / І. Б. Кузава – Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. – 292 с.
4. Основи інклюзивної освіти : програма курсу / МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; [уклад. А. А. Колупаєва]. – К. : [А.С.К.], 2011. – 31 с. – (Серія „Інклюзивна освіта”).

5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

6. Синьов В.М. Українська корекційна психопедагогіка на сучасному етапі еволюції системи спеціальної освіти // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна. Випуск VI. – Кам'янець-Подільський, 2006. – С.46-50.